

Garády Viktor:
A HARKÁLY

A kertek alatt, a letarolt, elfakult réten nagyon egyhangú és szomorú most minden. A fának, a bokroknak, a fűnek, de még a zöldnek is csaknem egy és ugyanaz a színe. Szürke minden, mint maga az égbolt, mely úgy tűnik föl, mint valami végzetlen, nagy ködtenger.

Bezzeg másként volt ez tavaszkor, midőn a kertekben almafák virítottak, a réten pedig virág nyílt. A galagonyabokor tele volt apró, fehér csillagokkal, a fűszálak meg a ragyogó föld gyémántokkal. A z égboltnak is más volt akkor a színe. Szép sötétkék, s rajta rózsaszínű felhők úszkáltak.

A rét közepén egy nagy körtefa áll. Tavaszkor olyan volt, mint egy nagy fehér bokréta. Nyáron zöld levelei között narancssárga gyümölcs fénylett. Ősszel piros lett a lombja, mintha bíborszínű szalagokat aggattak volna reá. És most olyan kopasz a szegény körtefa. Elvitte az ékességét a téli szél.

Rajta gyülekeznek reggelenként a varjak. A hegyek mögül, valahonnan a nagy erdőből kerekednek útra. Ellepik a csupasz ágakat, s ilyenkor olyan a szegény körtefa, mintha fekete bársony gúnyába bújtatták volna.

Ha aztán a sűrű ködfelhőkön át utat tör magának a nap és kidugja vérpiros ábrázatját, a varjak otthagyják a vén körtefát. Hirtelen felröppennek s keringve szállanak a szántóföldek felé. Károgó hangjukat elnyeli a ködös messzeség.

Ide szoktunk mi kijárni szép verőfényes napokon, ha már a langyos déli napsugár lecsókolta a hervadt fűszálakról a dér fehér zománcát, amivel a hideg éjszaka vonta be őket.

Magduska tücsköt keresgél a megfagyott rögök alatt. Azt hiszi, hogy még mindig künn hegedülget a réten. Pedig a tücsök most valahol a föld alatt aluszik, puha füvecskével bélelt meleg házikójában. Hideg neki most idekünn. Megfagyna a szegény. Majd előkerül ő tavaszkor az ékes pillangóval, a dalos madárral. Rituska a varjak után kiáltoz: Kár! Kár! Bizony kár, hogy olyan hideg van. Jobb volna, ha most gyíkcocská futkosna az út szélén, dalos madár énekelne a körtefán, s fecskék szállnának fel a torony tetejéről, amint hirtelen megkondul a déli harangszó.

Most ebben a szürke, egyhangú világban legfőlebb egy-egy éhes cinke repül el fölöttünk, élesen csipogva, mintha a hideg elől menekülne. Leszáll a nagy körtefára s a vékonyka ágakon selyem szálon függő száraz leveleket csipkedi. Ezek az összegöngyölt levelek tele vannak hernyótojással. Ezeket szedegeti ki a cinke.

Ma azonban egy szokatlan vendége volt a nagy körtefának. Magduska pillantotta meg lefelé s akkorát kiáltott, hogy szinte megijedtünk.

– Apuskám, apuskám, gyorsan, egy papagáj van a körtefán!

Rituska is észrevette a nagy madarat és, az ő okos kis eszével, hirtelen a sövény mögé bújt. Mi is oda siettünk, nehogy megijedjen tőlünk, s hogy annál jobban gyönyörködhessünk benne.

Az ékes tollú madár egyszerre csak leszállott a fáról a földre, de néhány fürge ugrással nemsokára a fa derekán termett, és ezen aztán olyan sebesen kúszott fölfelé,

mintha a jég hátán korcsolyázott volna. Tovább kúszott a vastagabb ágakon egyre fölfelé, s mikor jó magasra jutott, újból leszállott a földre, s innen ismét a fa törzsére.

– Be, szép madár! Ilyent még sohasem láttam! – szólta Rituska, aki tágra nyílt szemmel, ámulva-bámulva nézte a fürgé jószág élénk színű tollát.

Csaknem akkora volt, mint egy varjú, csak hogy a háta, a szárnya, meg a farka fénylő zöld színű volt, a begyét meg a füle táját fehér toll fődte, s a fejét meg a nyaka hátsó oldalát élénkpiros színű tollak ékesítették. A szárnyak evezőtollain fehér és fekete sávok tarkállottak; a csőre meg a lába kékesszürke volt. Magduska még mindig azt hitte, hogy az ékes színű madár papagáj; meg se moccant a helyén. Tátott szájjal kísértte a szép, nagy madár eleven mozgását. Egyszerre csak megállott, két lábával erősen belefogódzott a fa derekába, rövid, kemény farkával a fához támaszkodott és hosszú, vésőformájú csőrével elkezdte erősen kopogtatni a fa kérgét, közbe-közbe hangosan lármázva: „lik-lik, lik-lik, lik-lik!”

Magduska erre elkacagta magát s ő is rákezdte, hogy „lik-lik, lik-lik, lik-lik, lik-lik!” Tetszett neki nagyon a madár furcsa beszéde.

A madár erre hirtelen felkúszott a fa tetejére és ott valóságos dobolást vitt véghez. A leánykák csak hallgatták ezt a furcsa muzsikát, amint egyre erősebben felhangzott a vén körtefán, hogy szinte visszhangzott bele a rét. Figyelemmel kísértük a madarat. Belekapaszkodott egy vékonyka ágba és rajta csüngve, ezt olyan sebesen veregette, hogy szokatlan erős rezgésbe hozta. Majd egy másik ágra szállott, ott is ugyanezt tette: erősen dobolt, csőrét a rezgő ághoz tartva. De ennek már más volt a hangja. Amilyen vastag vagy vékony volt az ág, olyan mély vagy éles volt a hangja.

Végre a dobolást is meguntá, leszállott a fa derekára, keményen belekapaszkodott és elkezdett erősen dolgozni a csőrével, néha-néha nagyokat rikkantva: „lik-lik, lik-lik, lik-lik!” Magduska meg utána: „lik-lik, lik-lik, lik-lik!”

– Mit művel a kis bolondos? Kérdezte Rituska.

Nem tudta, hogy lyukat szokott vájni a fába, hogy éjjel szállása is legyen neki.

Hát ennek a szép nagy madárnak a neve nem papagáj, hanem harkály. A nagy erdőkben szokott lakni, ahol bizony papagájnak is beillenék, mert szép tarka a tollazata, meg azért is, mert jó kedvében, akár csak a papagáj, nagy lármát szokott csapni. Van aztán a zöld színűn kívül más színű harkály is. A legnagyobb a *fekete harkály*. Szép fénylő fekete a színe, csak a feje búbja élénkpiros színű. Aztán a *szürke harkály*. Ennek is piros a feje. A legtarkább azonban a *nagy ékes harkály*. Ez a legföltűnőbb és a legfürgébb valamennyi között.

Az erdőben jól érzi magát a harkály. Ott a fák kérge alól kiszedegeti a sok férget, bogarat. Egyébiránt a teste is erre termett. Rövid, kúszó lábán hosszú, erős karmot hord. A csőre hosszú, egyenes és olyan erős, mint a véső. Ezzel kopácsolja ki a pondrót a fa kérge alól, és messzire kiülthető nyelvével, amely ragadós nyállal és a végén visszafelé nyúló, kemény horgocskával van ellátva, roppant sebesen kapkodja be a férgeket, bogarakat, amiket még a fák tekergős üregeiből is elő bír szedni.

A harkály ezért igazi jótevője az erdésznek: elpusztítja az ártalmas férgeket, amelyek egyébiránt nagy kárt okoznának neki. Ott él mindig a fa törzsén, elkopogtatva rajta egész nap. A fészket is ott vágja magának. Erős csőre segítségével kényelmes

lyukat vés, abba rakja fészket s abba tér pihenőre, ha leszáll az est. Annyira beleélte magát ebbe a lyukválásba, hogy néha 15-20 lyukat vág a fa derekába. De azért nem igen veszi ő hasznát valamennyinek. A legkényelmesebb lyukba rakja a fészket, két-tőt-hármat pedig megtart magának, hogy azokat felváltva éjjeli szállásnak használja fel. A többit aztán odaajándékozta más kisebb madárnak: cinkének, fakúszónak, pintyeknek, királykának. Ezek aztán csupa hálából folyton körülötte settenkednek; különösen télen, mikor a harkály otthagyja a nagy erdőt és elkezd kóborolni, faluról-falura járva, végigkószálva a kerteket. Ezek az apró madarak hű kísérői lesznek ekkor és vele együtt küzdik át a tél veszedelmeit és nyomorát.

(ÉNU 1897/52.
Gauss Viktor néven)